

ПРЕКРШИТЕЛИТЕ НА ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС ДА СЕ КАЗНАТ СО НЕВЕРИФИКУВАЊЕ НА МАНДАТОТ

Демолирани штабови, фрлени бомби, искинати и запалени партиски знамиња, уништени билборди, закани... Вака и официјално стартуваше изборната кампања. Ако денот по утрото се познава тогаш по сè изгледа тешко дека ќе имаме фер и демократски избори. Ваквиот начин на однесување на политичките субјекти е спротивен на она што пред само неколку дена го потпишаа триесет политички партии. Станува збор за Кодекс за фер и слободни парламентарни избори, со што политичките субјекти пред јавноста и пред странските претставници се обврзаа дека нема да кршат кутии, нема да крадат гласови и нема да предизвикуваат инциденти на изборите на 5 јули.

Но, дали вака ќе се однесуваат само на денот на изборите и што ќе се случува дотогаш?

Досега предизвикувачите на изборни инциденти плаќаа парични казни. Од овие избори паричните казни се

ОД ТРИБИНАТА НА НЕВЛАДИНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

борите. Меѓународната заедница не се согласува ниту со предлогот на ВМРО-Народна да се направат посебни, два завршни извештаја за изборите, едниот за Македонците,

а другиот за Албанците. Сепак, најпроблематично ќе биде за граѓаните, кој ќе ги штити во екот на изборната кампања? Иако има закони кои треба да ги штитат, нив

никој не ги спроведува. Кривичниот законик предвидува казни, но според кривичарите, проблемот е во институциите кои треба да ги откријат сторителите.

"КРАДЦИТЕ" НА ГЛА ПИЈАТ СОБРАНИ

■ Пишува:
Жаклина МИТЕВСКА

заменети со затворски. Собранието ги донесе измените во Кривичниот законик, според кои за полесните кривични дела поврзани со изборите најмалата казна е три години затвор, а за потешките пет години. Сепак, експертите се сомневаат во примената на овие закони.

Иако во последно време инцидентите сè повеќе се случуваат кај албанскиот политички блок, од нив не се поштедени ниту партиите од македонскиот блок. А дека меѓународната заедница внимава на македонските избори е и нивната порака дека се загрижени за она што се случува и дека тие ќе ја набљудуваат целата кампања, а не само денот на из-

"Наша најголема шанса да имаме фер и демократски избори е ако граѓаните излезат и гласаат. Висока апстиненција - заборавете на фер и демократски избори. Висока апстиненција ќе значи една апатија на граѓанството, што ќе биде предизвикувачки за политичките партии да лажат малку и ќе значи делегитимизирање на процесот кој потоа ќе биде проблематичен од сите можни насоки", изјави Сашо Клековски.

"Македонецот никогаш не реагира сам, туку секогаш чека некој друг тоа да го стори за него. Најголема грижа за секој е да си го зачува работното место или, пак, евентуално ако нешто му е ветено, по изборите да добие некакво работно место за себе или за некој член од семејството", потенцира Слаѓана Тасева.

УСПЕШНА ПРИКАЗНА

Како да се спречат нередовностите и како да не нè украдат на избори беше доволен мотив за оваа тема да се огласат повеќе невладини организации во државава.

Дарко Алексов од Граѓанската асоцијација "Мост" вели: "Ќе почнам со еден концепт кој го промовирав уште од почетокот на ова наше предизборие, а тоа е концептот на успешна приказна. Овој концепт претставува нешто во што и Граѓанската асоцијација 'Мост' активно се инволвираше во изминативе година ипол, почнувајќи од 2004 година, преку создавање атмосфера за унифицирање и кодифицирање на изборното законодавство во РМ, што резултираше со пи-

шување на Изборниот кодекс во јануари 2005 година. Изборниот кодекс беше усвоен од страна на Собранието на РМ пред 3-4 месеци. Тој беше партнерски проект меѓу Граѓанската асоцијација 'Мост' и Министерството за правда. Веднаш потоа, на партнерска основа повторно со ова Министерство, со цел да дадеме уште една доза на транспарентност и доверба во процесот, се решивме да го класифицираме проектот 'Избирачки список на Интернет' или on line Избирачки список, за кој можеме да се пофалиме дека е единствен во регионот и пошироко, односно дека дури некои земји-кандидати, всушност членки на ЕУ го немаат како ресурс во рамките на нивните институционални механизми. Што треба за успешна приказна? Успешната приказна е почната, таа почна со кодифицирање на изборното законодавство и

Кога сме кај меѓународните стандарди, овој пат процесот треба да го кренеме не само заради меѓународната заедница, туку и затоа што неконзистентниот квалитет на испорачување на изборите не доведе до ова дереџе. Политичките партии се тие кои демократските стандарди ќе ги стават на повисоко ниво, а со тоа ќе влијаат и врз избирачите. Уште еден битен сегмент за испорачување фер и демократски изборен процес е неговата транспарентност. Во новото законодавство експлицитно е кажано дека работата на сите изборни органи е од јавен карактер. Дури медиумите и овластените набљудувачи можат да ги следат сите седници на општинските изборни комитети и на ДИК. Со други зборови, транспарентноста не е само во делот на работата на ДИК, туку транспарентноста ќе биде и во делот на сумирањето на изборните резул-

нерално гледано, било до- блест на институциите. Уште еден важен сегмент, кој не бил опфатен во минатото, е одговорноста. Што и да се случи, една партија обвинува друга, без разлика за кој блок станува збор и тие обвинувања одат во недоглед. Институциите не реагираат, не се утврдува одговорност и на крај никој не е виновен. Не сакам да ги набројувам случаите, ќе кажам дека овој пат, без разлика дали ги зголемивме или намаливме казните во Кривичниот законик, без разлика дали ќе можеме да ги квалификуваме како драстични или било какви, тие треба да се спроведат. Делот на имплементацијата или спроведување на тоа што го пишува таму не ни е најдобра страна. Меѓутоа, најбитната работа на овие избори е политичката волја на учесниците, нема да кажам на политичките партии, односно нивната подготве-

то за кои треба да гласаме и луѓето кои треба да не претставуваат во иднина, кои треба да ни ги бранат интересите. Ако тие крадат од нас, тогаш прашање е како можат навистина да ги бранат нашите интереси? Нашите интереси не се само интересите на мојата партија, условно кажано партијата за која гласам, туку нашите интереси треба да ги брани секоја партија, и на оние кои гласале за другите партии кои изгубиле. Нормално е граѓаните да посакуваат да победи партијата за која гласале, или опцијата која ја поддржуваат. Но, мислам дека во нашиот случај, имајќи го предвид сè она што се случуваше изминативе години кога нерегуларностите на изборите стануваа главна тема и кога имаше докази за крадење, односно додавање гласови, би требало да се промени и пристапот кон самите избори. Според мене, поважно е да посакаме да имаме фер и демократски избори, отколку да победи опцијата која ние ја поддржуваме. За мене нема поголемо понижување од тоа некој да ја фалсификува мојата избирачка волја. Ако мнозинството решило да победи некоја друга партија или друга опција, тоа е в ред, но тоа да се направи на брутален, нечесен начин, е неприфатливо за денешниот степен на демократија, бидејќи сите се боревме да имаме плурализам. Сега излегува дека може да функционира само волјата на една опција или партија, и тоа да се постигне по секоја цена. Но, одговорот на прашањето како да не не крадат е: мислам дека секој може да даде придонес кон тоа. Првиот придонес можат да го дадат граѓаните. Секој гласач треба да се праша дали партијата за која тој гласал можеби крадела гласови или правела дејствија кои го нарушуваат изборниот процес. Кај нас стана практика да се обвинуваат другите, секогаш тие се лошите, а нашите се добри и партијата за која сме гласале не крадела гласови, туку тоа го правеле другите. За да се промени ова граѓаните треба да се прашаат дали 'нивната' партија крадела гласо-

СОВИ НЕ СМЕАТ ДА СКО КАФЕ!

правење каква-таква рамка или основа за фер и демократски изборен процес. Продолжи со Избирачкиот список, а сега на ред се политичките партии, односно покажување политичка волја да се испорача позитивна изборна кампања. Кампања без навреди, која ќе промовира идеи и која ќе биде борба на програми. Демократските стандарди кои треба да важат за овие избори или вредности не се поврзани со победата туку со испорачување фер и демократски изборен процес. Овој пат меѓународната заедница неколку пати беше експлицитна во изјаснувањето дека одговорноста ќе биде колективна. Со тоа сите ние ќе бидеме виновни за било каков процес, кој нема да содејствува со меѓународните стандарди.

тати. Сè ова треба да придонесе граѓаните да имаат доверба во институциите, а од друга страна да веруваат во изборните резултати. Тоа е нешто за што во минатото не можеме да кажеме дека, ге-

ност да испорачаат позитивна кампања и фер и демократски изборен процес".

Ибрахим Мехмети од невладината организација "Потрага по заедничка основа" вели: "Самата тема: 'Како да не не крадат' е провокативна и не е пријатна за дискусија, затоа што од почеток ние треба да се браниме од луѓе-

УНИШТЕН ПРОПАГАНДЕН ПАРТИСКИ МАТЕРИЈАЛ

ви и правела нерегуларности. Секако дека медиумите имаат една од клучните улоги во спречувањето на изборните нерегуларности. Тие не треба да затвораат едно око пред партиите кои им се поприватливи кога прават нерегуларности, бидејќи на тој начин не можеме воопшто да се 'мрднеме' од овој проблем, кој е еден од клучните. Зборувам лично, ми станува сеедно кој ќе победи, само да победи на фер избори. Значаен фактор се и странските набљудувачи, а се разбира дека и локалните стануваат сè позначаен фактор во следење на изборите и во обезбедувањето регуларност. Но, сепак сите кои одблиску ги следиме изборите знаеме дека и странските набљудувачи знаат да прават компромиси или да затворат едно око ако победат 'добрите'. Мислам дека тие треба да бидат крајно принципиелни како што ветуваа во претходниот период. Најголем интерес за сите во Македонија е да имаме навистина фер и демократски избори. И тоа фер и демократски не според оценката на победниците, туку и од оние кои ќе бидат поразени. Се надевам дека овој пат ќе го положиме тој испит".

ЗГОЛЕМЕН ПРИТИСОК

Сашо Клековски од МЦМС вели: "Јас не сум толку оптимист поради една едноставна работа. Имаме високи очекувања од оние во кои немаме никаква доверба. Имаме високи очекувања за фер и демократски избори од политичките партии, во кои 50 отсто од граѓаните на РМ немаат никаква доверба. Сами себе се ставаме во 'мечкина уста', имаме високи очекувања, но не веруваме. Тогаш има само еден начин тие очекувања и да се остварат, да не очекуваме од нив, туку ние да направиме тие да се исполнат. Тоа може да се случи само ако сите останати го зголемат максимално притисокот. Мислам дека во моментот притисокот е зголемен само од едно место - меѓународната заедница. Сите емисари дојдоа, сите кажаа

што имаа. Пораката е предадена - фер и демократски избори е услов за почнување преговори за влез во ЕУ и прием во НАТО. Пораката е многу јасна, меѓутоа имам дилема - дали ваквите високи очекувања можат да се исполнат само со притисок од меѓународната заедница, односно дали треба и граѓаните и граѓанските организации, верските заедници и деловниот сектор, а особено медиумите да го зголемуваат притисокот до максимум? Само со голем јавен притисок

СЕКОЈ ТРЕБА ДА ИМА ПОЧИТ КОН СЕКОГО

ќе ги натераме институциите да бидат одговорни и тука во основа имам две препораки. Што треба да правиме во овие наредните денови? Сметам дека најдобар монитор на изборите се граѓаните. Наша најголема шанса да имаме фер и демократски избори е ако граѓаните излезат и гласаат. Висока апстиненција - заборавете на фер и демократски избори. Висока апстиненција ќе значи апатија на граѓанството, што ќе биде предизвикувачки за политичките партии малку да лажат и ќе значи делегитимизирање на процесот кој потоа ќе биде проблематичен од сите можни насоки. Наша најголема шанса да имаме фер и демократски избори е високата излезеност на граѓаните, по која тешко некоја партија дека ќе може да прави задни или скриени агенди. Втората работа е дека сите мораме да ставиме јасно до знаење дека не сакаме кампања со меѓусебни плукања и обвинувања, туку очекува-

ме да ни кажат што ќе направат за сиромаштијата, невработеноста, корупцијата. Три општествени проблеми, кои долго време се прв приоритет на Македонија. Ќе биде многу важно медиумите како институции со одредена доверба кај граѓаните да ги пренесуваат овие две пораки. Да ги повикаат да излезат да гласаат и тука особено би апелирал до медиумите на албански јазик да апелираат за што поголема излезеност во тие единици. Наместо партиите да се обвинуваат кој е

ка сме го надминале. Мислам дека да се испорача фер и демократски изборен процес е нешто што треба да го покажат сите политички партии. Но, за тоа дека досега политичката волја ја покажувале само тогаш кога знаеле дека некој внимава на нив, е нешто за кое, исто така, многу пати сме се согласиле. И ние ја научивме лекцијата, она што се случи во 1998 година мислевме дека е добар преседан, конечно добри избори. Но, во меѓувреме имавме лошо искуство и сега повторно сме на истата тема. Овој процес треба да биде добро следен, да внимаваме таму каде што сме и на гласачкото место, но и на работното место затоа што таму каде што работиме има и луѓе кои се активни членови на политички партии, како тие се однесуваат за време на кампањите, додека се на работните места, да реагираме".

Кога станува збор за казните за прекршителите на изборниот процес Дарко Алексов, вели: "Она што најмногу ги боли политичките партии е одземањето на мандат. Значи, ако се утврди дека одредена политичка опција направила изборна измама или нивни активисти и членови активно учествувале во измамата, покрај тоа што таа ќе биде дел од прекршочниот Законик или постапка за Кривичниот законик, во секој случај едно од најдобрите решенија дефинитивно претставува неверификувањето на мандат, зашто одземање на мандатот повлекува одредени уставни ограничувања. Меѓутоа, неверификување на мандат е нешто што постои во земји со многу понапредна демократија од нашата и морам да признаам дека за овој изборен циклус, во време на пишување на Изборниот законик, политичките партии немаа слух за ова решение. Иако на работната група како опција ѝ беше понудено, тоа не влезе дури ниту во алтернативите како казнена одредба, но дефинитивно во овој момент и во оваа констелација на работите неверификување на мандат е нешто што може да влијае на процесот".

Слаѓана Тасева од Антикорупциска комисија потенцира дека многу пати досега граѓаните јавно ја искажале недовербата која ја имаат во носителите на власта.

"Изборите се пред нас, ние треба и мораме да излеземе на гласање, затоа што секоја апстиненција води кон апатија и води кон уште полошото - некој да го злоупотреби нашето право. Програмите ги гледаме, ги слушаме и ги анализираме. Во некои од нив воопшто не се зафатени темите за кои сè уште сметаме дека се проблем. Корупцијата воопшто не се третира и не се смета за проблем или некој смета де-